

129

ΕΥΑΓΓ. Ν. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ο Σερραϊκός λαός από τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἔχει ἀναπτυγμένο τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Τοῦτο μαρτυροῦν ὄχι μόνο οἱ χριστιανικὲς παραδόσεις του, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῶν Σερρῶν γιὰ ἀνάγερση νέων Ναῶν, ἐνῶ παλιὲς διατηροῦνται καὶ συντηροῦνται μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια. Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Σερραίων δὲν κάμφθηκε κι ὅταν ἀκόμα ξένοι δυνάστες τοὺς καταδυνάστευαν. Καλύτερη μαρτυρία δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τοὺς παλιούς Ναοὺς ποὺ διασώθηκαν καὶ ποὺ ἀποτελοῦν πραγματικὰ ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὑπάρχουν ἀκόμα τὰ ἐρείπια τῶν Βυζαντινῶν Ναῶν, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνεγερθεῖ νεώτεροι Ναοί. Καὶ νὰ σκεφτεῖ κανεὶς, πῶς ὄχι ἓνας, ἀλλὰ πολλοὶ Ναοὶ θὰ ἔχουν ἀνεγερθεῖ στὰ θεμέλια παλιῶν Ναῶν.¹ Ἀνεξάρτητα ἂν μιὰ τέτοια ἀνοικοδόμησις ἔβλαψε τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα γιὰ τὴ διαπίστωση τῆς χρονολογίας τῆς Χριστιανικῆς μαρτυρίας στὶς Σέρρες², ἀποτελεῖ ἐπιβεβαίωση τοῦ ἰσχυροῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

Στὸν Κουλά, στὸ Β.Α. ἄκρο τοῦ Κάστρου³ κοντὰ στὰ τείχη, ἐπάνω στὰ ἐρείπια τοῦ παλιοῦ⁴ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου—«Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὀνομάζουν τὸ ἐρείπιον ὅλοι ὅσοι τὸ ἀναφέρουν. Μόνον ὁ Cousinery τὸ ὀνομάζει, ἀλλ' ὄχι μὲ βεβαιότητα, Ἁγιον Ἀθανάσιον»⁵—ἄρχισε

1. Ἔχω πληροφορίες ὅτι κι ἄλλοι σημερινοὶ ναοὶ τῶν Σερρῶν εἶναι κτισμένοι ἐπάνω στὰ ἐρείπια παλιῶν Βυζαντινῶν ναῶν.

2. Πότε ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθηκε στὶς Σέρρες δὲν μᾶς εἶναι ἀκριβῶς γνωστό.

3. Γιὰ τὸ Κάστρο τῶν Σερρῶν περισσότερες πληροφορίες θὰ βρεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος στὶς θαυμάσιες ἐργασίες τοῦ Α. Ευγγόπουλου: «Βυζαντινὰ Μνημεῖα τῶν Σερρῶν», Θεσσαλονίκη, 1965 καὶ Δ. Α. Σαμψάρη: «Τὸ Κάστρο τῶν Σερρῶν», Σέρραι, 1960.

4. Κτίσμα «τοῦ δεκάτου ἢ ἐνδεκάτου αἰῶνος» Π. Θ. Πέννα: «Ἱστορία τῶν Σερρῶν», ἐκδ. β', Ἀθῆναι 1966, σελ. 498.

5. Α. Ευγγόπουλας, ὅπου παρ. ὑποσ. 1 σελ. 22.

ν' ἀνεγείρεται τὸ 1935⁶ ὁ ναὸς ποὺ σήμερα ὑπάρχει μὲ τὶς ὠραίες τοιχογραφίες. Ὁ νέος ναὸς δὲν ἔχει σχέσηη μὲ τὸν παλιὸ Βυζαντινὸ ναό, ποὺ τὰ ἐρείπιά του ὑπῆρχαν πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκαετηρίδες⁷. Οὔτε τηρήθηκε τὸ παλιὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Α. Ξυγγόπουλος⁸. Πρόκειται γιὰ ἓνα νέο ὀλωσδιόλου ναὸ ποὺ τὴν ἀνέγερσή του ὀφείλει στὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ χριστιανικὴ πίστη ποὺ κατέχει τοὺς νεώτερους Σερραίους⁹. Ἡ ἀναστήλωση τοῦ νέου ναοῦ χωρὶς προηγουμένως νὰ λάβει γνώση ἢ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία — παράλειψη ἀσφαλῶς ποὺ ἐβλαψέ— ἀναγκάζει τὸν Α. Ξυγγόπουλο νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀναστήλωση αὐτὴ ὡς ἀνεπιτυχή¹⁰, συγκρίνοντας βέβαια τὸν σημερινὸ ναὸ μὲ τὸν παλιό. «Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ μνημείου ἔχει παραμορφωθῆ, προσετέθησαν δὲ καὶ ἐξαρτήματα ἐντελῶς νέα.¹¹ Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἄποψη τοῦ Π. Θ. Πέννα ὅτι «ὁ ναὸς ἐπισκευασθεὶς συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ Βυζαντινὸν ρυθμὸν»¹² ἀναφέρεται μόνον στὸ παραδοσιακὸ ἀρχιτεκτονικὸ στοιχεῖο τοῦ ναοῦ¹³ καὶ ὄχι στὴ λεπτομέρεια τοῦ σχεδίου, ὅπως ἀναφέρει ὁ Α. Ξυγγόπουλος.

Πρῶτη φορά, μὲ τὴ συντροφιά καλῶν φίλων, ἐπισκέφθηκα τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τὸ 1952. Ἡ ἀνέγερση τοῦ ναοῦ εἶχε περατωθεῖ, ἀλλὰ οἱ ἀγιογραφίες τοῦ τρούλου καὶ τῆς πλατυτέρας δὲν εἶχαν ἀκόμα τελειώσει. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ κατέβαλλε ὑπεράνθρωπες προσπάθειες γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν χρημάτων ποὺ χρειαζόν-

6. Ὁ Α. Ξυγγόπουλος, ὅπου παρ. σελ. 24, ἀναφέρει ὡς χρόνον ἀναστήλωσης τοῦ ναοῦ τὸ 1937, χρονολογία ποὺ προφανῶς ἐπῆρε ἀπὸ τὸν Νατάλη Ἑμ. Πέτροβιτς («Λαογραφικὰ Σύμμεικτα τῶν Σερρῶν», «Σερραϊκὰ Χρονικά», τόμος πρῶτος, (1953) σελ. 104), ἐνῶ στὴν ἀναθηματικὴ πλάκα ποὺ εἶναι ἐντοιχισμένη στὴν πρόσοψη τοῦ ναοῦ ἀναφέρεται ὡς χρονολογία τὸ 1935. Ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο χρονολογίες εἶναι σωστὴ δὲν μποροῦμε μὲ βεβαιότητα νὰ ὑποστηρίξουμε ἂν δὲν βρεθεῖ ἔγγραφο στοιχεῖο ἀναμφισβήτητης προέλευσης καὶ γνησιότητος. Ἡ ἀναφερόμενη χρονολογία ἀπὸ τὸν Νατάλη Ἑμ. Πέτροβιτς καὶ τὸν Α. Ξυγγόπουλο, καθὼς καὶ ἡ χρονολογία ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀναθηματικὴ πλάκα—δημοσιεύω φωτογραφία τῆς—ἀποτελοῦν ἐνδειξὴ μνήμης, ποὺ πιθανὸ νὰ εἶναι σωστὴ, πιθανὸ ὅμως νὰ εἶναι λανθασμένη. Ὁ Β. Κυπαρισσὶ ἰάδης, ὅπως ἀναφέρω στὸ κείμενόν μου, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ναὸς ἄρχισε ν' ἀνοικοδομεῖται τὸ 1935.

7. Α. Ξυγγόπουλος, ὅπου παρ. σελ. 22.

8. Α. Ξυγγόπουλος, ὅπου παρ. σελ. 22.

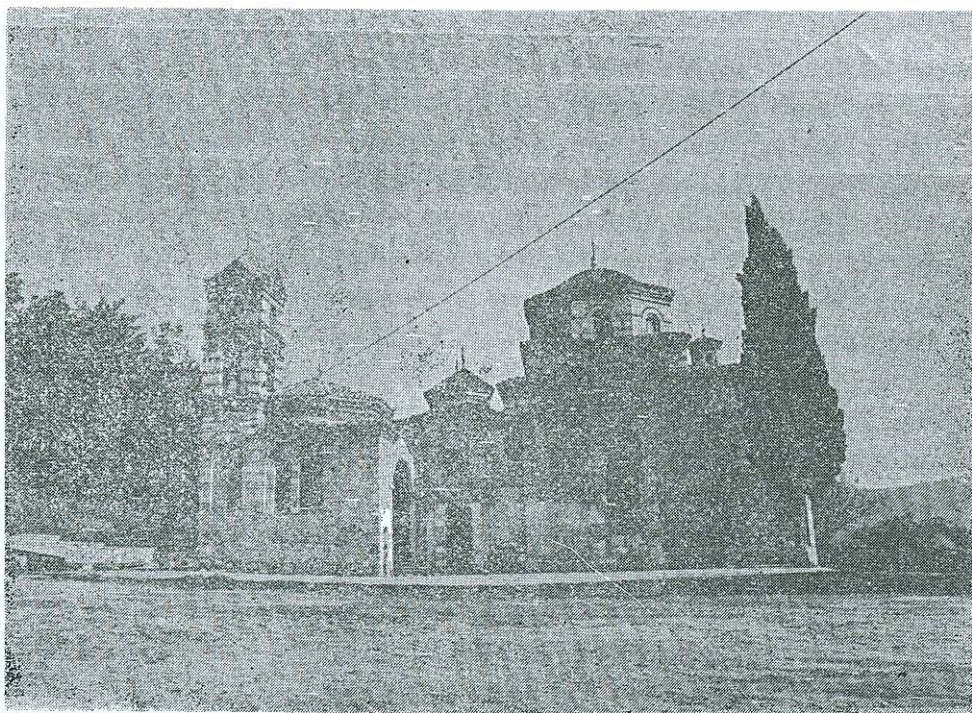
9. Νατ. Ἑμ. Πέτροβιτς : «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Σερρῶν», «Σερραϊκὰ Χρονικά», τόμος πρῶτος (1953) σελ. 104.

10. Α. Ξυγγόπουλος, ὅπου παρ. σελ. 24.

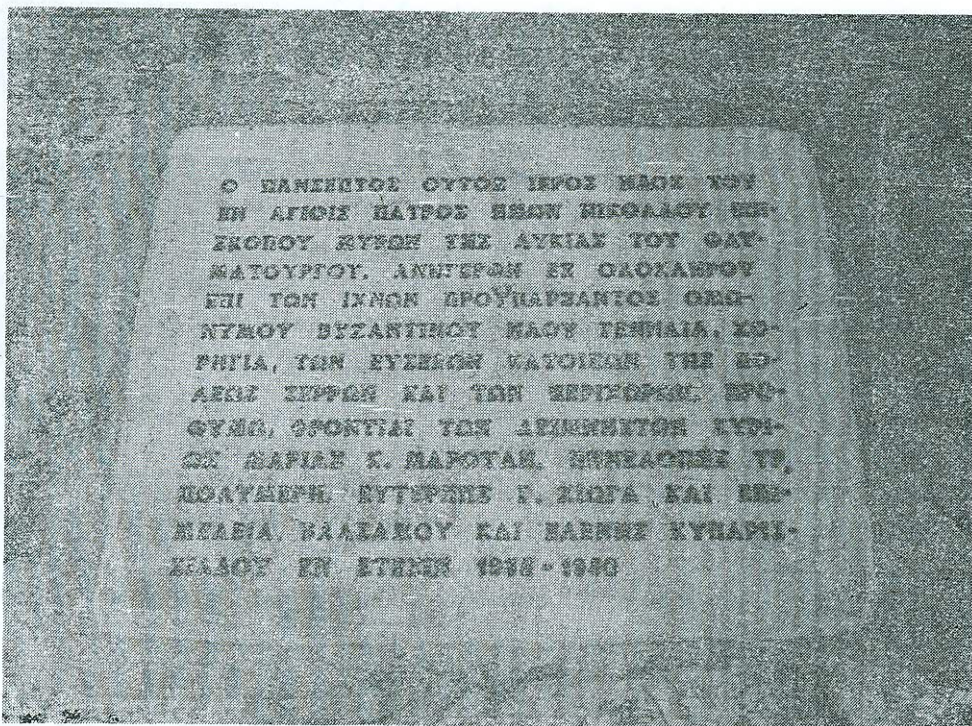
11. Α. Ξυγγόπουλος, ὅπου παρ. σελ. 24.

12. Π. Θ. Πέννας, ὅπου παρ. σελ. 498.

13. Κάνω τὴ διευκρίνηση γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὡς ἐσφαλμένο αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ Π. Θ. Πέννας.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἀποψὶς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἡ ἐντοιχισμένη πλάκα χρονολογίας ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τῆς νότιας ἐξωτερικῆς προσόψεως.

ταν γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὁ μικρὸς αὐτὸς ναὸς καὶ ἡ φιλότιμη προσπάθεια τῶν κυριῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ποῦ εἶχε ἀναλάβει τὴν ἀνοικοδόμησή του καὶ τὴν καλλιτεχνική του διακόσμηση. Ὅσο κι ἂν ἡ ἀρχιτεκτονική του ἀποτελοῦσε πρακτικὴ ἀπομίμηση Βυζαντινοῦ προτύπου, φανέρωνε τὸ πάθος καὶ τὴν προσπάθεια αὐτῶν ποῦ ἐργάστηκαν γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησή του. Πάντως ἱκανοποιοῦσε τὴν αἰσθητικὴ ἀπαίτηση τοῦ προσκυνητῆ, τοῦ ἐπισκέπτη, κάθε θρησκευομένου ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν «Ἱστορίαν τῶν Σερρῶν» τοῦ Π. Θ. Πέννα καὶ δημοσιεύματα ἄλλων ἱστορικῶν γνώριζα λίγα πράγματα γιὰ τὴν παλιὰ Βυζαντινὴ ἐκκλησία, ποῦ μόνο τὰ ἐρείπιά της εἶχαν σωθεῖ καὶ ἐπάνω στὰ θεμέλιά της ἔχει ἀναγερευθῆ ὁ νέος ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ὑστερα ἀπὸ δέκα χρόνια - τὸ 1962 - ἓνας καλὸς καὶ σεβαστὸς φίλος, ὁ γιατρὸς Βάλσαμος Κυπαρισσιᾶδης μὲ κατατόπισε πληρέστερα γιὰ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἀνέγερσης τοῦ σημερινοῦ ναοῦ. Αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ ποῦ διατύπωσα τότε σὲ τρεῖς ἐπιφυλλίδες μου στὸ «Σερραϊκὸν Βῆμα»¹⁴ τοῦ Νίκου Κυρπίδη, ἔκρινα πὼς ἔπρεπε πλουτισμένο μὲ ἱστορικὲς πληροφορίες γιὰ τὸν παλιότερο ναὸ, μὲ ὑποσημειώσεις καὶ μὲ φωτογραφίες τοῦ σημερινοῦ ναοῦ, νὰ τίς ἀναδημοσιεύσω στὶς φιλόξενες σελίδες τῶν «Σερραϊκῶν Χρονικῶν». Ἀφιερῶνω στὸν Β. Κυπαρισσιᾶδῃ τὸ σημερινὸ μου κείμενο, σὰν μιὰ ἐνδειξη τιμῆς πρὸς τὸν ἐκλεκτὸ καὶ σεβαστὸ φίλο. Νομίζω πὼς εἶναι χρήσιμες οἱ πληροφορίες ποῦ παρέχω στοὺς νεώτερους καὶ ποῦ τίς ὀφείλω στὸν Β. Κυπαρισσιᾶδῃ. Ἴσως χωρὶς τὴ δική του μαρτυρία νὰ εἶχαν χαθεῖ¹⁵.

Ἐνα θαυμάσιο καλοκαιρινὸ πρωῖνὸ, ποῦ ὄλα γύρω μας λαμποκοποῦσαν καὶ ποῦ μιὰ ἀνείπωτη ἡσυχία καὶ γαλήνη ἀπλωνόνταν παντοῦ, ποῦ δὲν εἶχαν ἀκόμα θωπεύσει τὴ γῆ οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ποῦ ἡ πρωῖνὴ αὔρα χάριδευε ἀπαλὰ-ἀπαλὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων, ξεκίνησα μὲ τὸν σεβαστὸ καὶ ἀγαπητὸ φίλο γιατρὸ κ. Βάλσαμο Κυπαρισσιᾶδῃ γιὰ τὸν Ἅγιο Νικόλαο, ποῦ βρίσκεται στὸν πευκόφυτο Κουλά. Ἦταν ἓνα ὠραῖο πραγματικὰ πρωῖνὸ. Μιὰ θλυμάσια μέρα. Μιὰ μέρα λιόχαρη. Μιὰ μέρα χαμογελαστή. Ἡ μυρωδιὰ τοῦ πεύκου, τὰ κελαϊδίσματα τῶν πουλιῶν, ἡ δροσιὰ τ' ἀγέρα τῶν γύρω βουνῶν, συντελοῦσαν νὰ γίνεταί πιὸ ἀνετός ὁ ἀνηφορικὸς δρόμος μας. Μιὰ ὠραία καὶ εὐχάριστη πορεία ποῦ σὲ

14. Ε. Ν. Ἀσπιώτη : «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῶν Σερρῶν. Ἐνα θαυμάσιο Μουσεῖο Βυζαντινῆς Τέχνης». «Σερραϊκὸν Βῆμα», ἀριθ. φύλ. 4244 τῆς 30-8-1962, «Σερραϊκὸν Βῆμα». ἀριθ. φύλ. 4250 τῆς 6-9-1962 καὶ «Σερραϊκὸν Βῆμα», ἀριθ. φύλ. 4253 τῆς 9-9-1962.

15. Δυστυχῶς πολλὲς ἱστορικὲς πληροφορίες χάθηκαν γιὰ τὴν πόλη τῶν Σερρῶν ἀπὸ ἔλλειψη προφορικῆς ἐνημέρωσης τῶν νεώτερων ἀπὸ τοὺς παλιότερους.

ἀποζημίωνε μὲ τὸ ὠραῖο τοπίο πού ἀπολάμβανες. Ξεκινήσαμε πρωτῆ, πολὺ πρωτῆ, προτοῦ ἀκόμα χαράξει. Μυστικοὶ προσκυνητὲς σ' ἓνα ναό, πού εἶναι ὄχι μόνο ναὸς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ναὸς τῆς Τέχνης. Καὶ ξεκινήσαμε πλημμυρισμένοι ἀπὸ πίστη στὸ Θεὸ καὶ ἀγάπη στὴν Τέχνη, πού ξέρεي νὰ ὑποβάλλει καὶ νὰ δημιουργεῖ τὸν θαυμασμὸ καὶ τὴν ἔκσταση.

Σιγά-σιγά ἀνηφορίσαμε γιὰ τὸν Κουλά. Μέσα ἀπὸ τὰ στενὰ σοκάκια πού περνούσαμε, καθὼς ἀνηφορίζαμε, θυμῆθηκε ὁ ἀγαπητὸς φίλος καὶ συνομιλητῆς μου τὰ παλιά. Καὶ ἀρχισε μὲ τὴν ἀλάνθαστη μνήμη του καὶ τὴν ὠραία διήγησή του νὰ μοῦ ἐξιστορεῖ πὼς ἦταν ἡ παλιά πόλη, οἱ Σέρρες, πού τὴν γνώρισε σὰν ἦλθε ἐδῶ μικρὸς μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου ἀπὸ τὴ Θάσο. Μοῦ μιλοῦσε μὲ βαθιὰ συγκίνηση. Προσκυνητῆς τοῦ παρελθόντος, νοσταλγὸς μιᾶς περασμένης ζωῆς, μὲ τὶς ὠραῖες ἀναμνήσεις του ὁ Κυπαρισσιᾶδης μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μοῦ ἔκανε ἓναν ὠραῖο περίπατο πού μοῦ ἦταν ἄγνωστος. Μοῦ μιλοῦσε μὲ τόση νοσταλγικότητα, μὲ τόση ἀγάπη γιὰ τὴν πόλη καὶ μὲ τόση χαρὰ γιὰ τὴν πρόοδό της. Κι ὅσο ἀνηφορίζαμε στὸν Κουλά καὶ βλέπαμε στὰ πόδια μας ν' ἀπλώνεται μιὰ ἀπέραντη-κι ὠραία πόλη, μὲ θαυμάσιες οἰκοδομὲς καὶ καταπράσινη, χαρούμενη καὶ γελαστή, πού ἐκείνη τὴν ὥρα τὴ χάιδευαν οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλίου καὶ λουζόνταν μέσα στὸ φῶς, ὅσο βλέπαμε τὴν πολυπαθὴ πόλη μας, τόσο μεγάλωνε ἡ συγκίνηση τοῦ συνομιλητῆ μου καὶ ξεδίπλωνε πρὸ πλατεῖα τὴ μνήμη του στὸ παρελθόν.

Οἱ Σέρρες ἀπλωνόνταν μπροστὰ στὰ μάτια μας. Ἡ μεγάλη πολιτεία κι ὄχι ἡ τουρκόπολη μὲ τὰ παλιά κακομοίρικα σπίτια, τοὺς λερούς καὶ στενοὺς δρόμους. Κι ὅταν ἔλεγε τ' ὄνομά της δάκρυζαν τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ χτυποῦσε ἡ καρδιά του. Σ' αὐτὴ τὴν πόλη ἦλθε μικρὸ παιδί ἀπὸ τὴν πανέμορφη Θάσο. Ἐδῶ ἔζησε τὴ ζωὴ του ὁ ἀγαπητὸς μου φίλος κ. Κυπαρισσιᾶδης. Καὶ πλούσιος τώρα ἀπὸ ἀναμνήσεις γιὰ τὴν πόλη αὐτή, πλημμυρισμένος ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὴ δευτέρῃ του πατρίδα τὴν ἀποχαιρετᾷ γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν πολύβουη Ἀθήνα. Μὰ ἡ μνήμη του πάντα στὴν πόλη αὐτὴ θὰ γυρνᾷ, ἐδῶ θὰ ἔναι πάντα τὸ μυαλό του καὶ γι' αὐτὴ θὰ σκιρτᾷ ἡ καρδιά του καὶ ἡ ψυχὴ του, νοσταλγὸς πάντα μιᾶς ζωῆς γεμάτης ἀπὸ ἀναμνήσεις τὴν πόλη τούτη θὰ ποθεῖ καὶ θὰ γυρεύει. Γιατὶ ἐδῶ, στὸν Ἁγιο Νικόλαο τοῦ Κουλά εἶναι δοσμένο τὸ εἶναι του, ἡ δραστηριότητά του, ἡ δημιουργικὴ πνοὴ καὶ ἡ ἄδολη πίστη τοῦ σεβαστοῦ κι ἀγαπητοῦ φίλου.

Ἐνα χαμόγελο χαρᾶς καὶ ἰκανοποίησης ξέφυγε ἀπὸ τὰ συγκινημένα χεῖλη τοῦ Κυπαρισσιᾶδη, μόλις φτάσαμε στὸν Ἁγιο Νικόλαο. Τὸ μικρὸ αὐτὸ ἐκκλησάκι, πού χάρις στὴν φροντίδα αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κυριῶν πρὸς τὸ διευθύνει, ἔχει γίνει ἓνα

Μουσείο Βυζαντινῆς Τέχνης, εἶναι χτισμένο ἐπάνω στὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου «ἐκ τῶν καλλίστων ἔργων τοῦ δεκάτου ἢ ἑνδεκάτου αἰῶνος»¹⁶. Ἐνας ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἓνας λαϊκὸς τεχνίτης, προικισμένος μὲ ἀρχιτεκτονικὸ ταλέντο, ὁ Λάζαρος Φωτιάδης, ἀπὸ τὴν Προύσσα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔχτισε ἀπὸ τὰ θεμέλιά του τὸν μικρὸ αὐτὸν Ναό. Ἡ θαυμαστὴ του τέχνη κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ Α. Ὁρλάνδου πού τοῦ ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του, ὅπως ἐπίσης συνεχάρη τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν γιατί «χωρὶς καμμίαν κρατικὴν ἐπιχορήγησιν ἔφεραν εἰς αἴσιον πέρας τὸ ἔργον»¹⁷. Καὶ νὰ σκεφτεῖ κανεὶς πὼς ὁ λαϊκὸς αὐτὸς ἀρχιτέκτονας κατάφερε νὰ σχεδιάσει καὶ νὰ χτίσει τὸν ναὸ αὐτὸν σὲ ἡλικία ἑβδομήντα πέντε χρόνων, κάτι πού δὲν εἶναι εὐκόλο γιὰ κάθε ἄνθρωπο. Ὁ λαϊκὸς αὐτὸς ἀρχιτέκτονας, πού αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ διασώσω τὴ μνήμη του, γιατί τέτοιοι λαϊκοὶ τεχνίτες δὲν παρουσιάζονται εὐκόλα, εἶχε μάθει τὴν τέχνη στὴν Κωνσταντινούπολη, κοντὰ σὲ μεγάλους τεχνίτες πού ἔκτιζαν ἐκκλησίες, ἀνάκτορα, τζαμιά καὶ μιναρέδες καὶ πού εἶχαν πλούσια παράδοση στὴν τέχνη αὐτή. Κοντὰ τους ἐκπαιδεύτηκε. Κοντὰ τους ἔμαθε τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης. Κι ὅταν κυνηγημένο πουλὶ ἀπὸ μιὰ φοβερὴ καταιγίδα, διωγμένος ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη γῆ τῶν πατέρων του, ἦλθε ἐδῶ στὴ νέα του πατρίδα, ἀφήνοντας πίσω τὴν δική του χαμένη πατρίδα, ἔφερε μαζί του τὴ μαστοριά του τὴν τόσο σπάνια καὶ τόσο ζηλευτή. Τὰ γράμματά του δὲν ξεπερνοῦσαν ἐκεῖνα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου τῆς ἐποχῆς του σὲ μιὰ τουρκοκρατούμενη περιοχὴ. Ἡ πείρα τῆς δουλειᾶς του, ἡ γνώση τῆς τέχνης του, ἡ ἐπιμέλειά του καὶ ἡ προσοχὴ του τὸν ἀνέδειξαν σὲ πρῶτης σειρᾶς τεχνίτη. Ἐνας λαϊκὸς ἀρχιτέκτονας πού δὲν πρέπει νὰ λησμονήσουμε. Ἄξιος βοηθὸς του στάθηκε ὁ γιὸς του Κύριλλος, πού ἐργάστηκε μαζί του κατὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ νέου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Πολὺ σωστὰ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ γιὰ νὰ τιμήσει τὸν λαϊκὸ τεχνίτη Λάζαρο Φωτιάδη ἀποφάσισε τὰ κόκκαλά του νὰ τοποθετηθοῦν μέσα στὸ ὀστεοφυλάκιο τοῦ ναοῦ. Ἦταν μιὰ πράξη μεταθανάτιας τιμῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο αὐτόν.

Ὁ νέος ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἄρχισε ν' ἀνοικοδομῆται τὸ 1935¹⁸. Τὴν πρώτη ἰδέα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ τὴν ἔριξε ἡ Μαρία Μαρούλη, πού μαζί μὲ τὴν Εὐτέρπη Ζιώγα καὶ τὴν Πηνελόπη Πολυμέρη ἀποτέλεσαν τὴν πρώτη Ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ καὶ ἦταν οἱ

16. Π. Θ. Πέννας, ὅπου παρ. σελ. 498.

17. Νατ. Ἐμ. Πέτροβιτς, ὅπου παρ. σελ. 104.

18. Σχετικὰ γιὰ τὶς ἐπιφυλάξεις μου ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ χρονολογία βλ. πρὸ πάντων σημ. ἀριθ. 6.

πρῶτες πού ἐργάστηκαν με ἀγάπη καὶ πίστη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ὠραίου αὐτοῦ σκοποῦ. Κόποι καὶ μόχθοι πολλοί, θυσίες, τρεξίματα, ἀγωνιώδεις προσπάθειες, πίκρες καὶ στενοχώριες, ἀλλὰ πίστη ἀκατάλυτη ἀποτέλεσαν τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῶν κυριῶν αὐτῶν, πού εἶχαν τάξει σὰν ἔργο τῆς ζωῆς τους τὴν εὐγενική φιλοδοξία ν' ἀναγείρουν τὸν ναὸν αὐτόν. Ὅπλισμένοι με ἀκατάβλητη ἀντοχή καὶ σθένος, με ἐπιμονή καὶ ὑπομονή, συνέχισαν τὴν ὥραια προσπάθειά τους, ὡς τὴ στιγμή πού ὁ πόλεμος ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν εἰρηνική τους προσπάθεια. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἐπάρατη κατοχή πού τὸν ἀκολούθησε σταμάτησε τὸ δημιουργικὸ ἔργο τῶν εὐγενῶν αὐτῶν κυριῶν. Ἄλλ' ὅταν ἡ Ἐλευθερία, αὐτὴ ἡ μεγάλη θεὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπαναπατρίστηκε στὴν ὥραια καὶ πλούσια αὐτὴ γῆ, οἱ εὐγενεῖς αὐτὲς κυρίες δὲν ξέχασαν τὸ ἔργο πού εἶχαν ἀρχίσει, δὲν ξέχασαν τὴν ἀνοικοδόμησι καὶ ἀποπεράτωσι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὸν πευκόφυτο Κουλαῖ τῶν Σερρῶν. Με τὴν ἴδια θέλησι, τὴν ἴδια δημιουργικὴ διάθεσι, με αὐξημένη Χριστιανικὴ πίστι, συνέχισαν τὸ ἔργο πού εἶχαν ἀρχίσει τὸ 1935. Ἡ ἀνέγερσι τοῦ ναοῦ περατώθηκε τὸ 1948 κι ἀμέσως σχεδὸν νὰ προχωρήσουν στὴν ἀγιογράφησί του με τὸν πρακτικὸ ζωγράφου Μιχάλη Κοντικώστα, πού ἀγιογράφησε τὸν Τροῦλο καὶ τὴν Πλατυτέρα. Αὐτὴ ἡ ἐργασία κράτησε ὡς τὸ 1956.

Ἡ πρώτη Ἐπιτροπὴ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου με πολλὴν ἀγάπη συνέχισε τὸ ἔργο της. Συγκέντρωσε χρήματα ἀπὸ εὐσεβεῖς Σερραίους γιὰ τὴν ἀγορὰ εἰκόνων. Κοπιαστικὴ ὅσο καὶ ἀξιέπαινη προσπάθεια σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα πού διάφορες «νεωτεριστικὲς» θεωρίες καὶ ἀντιλήψεις διαβρώνουν τὴ θρησκευτικὴ συνείδησι τῶν ἀνθρώπων. Τὴν προσπάθεια ὁμως τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐνδυνάμωνε ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος. Ἄλλὰ ὁ Χάρος δὲν χαίρεται γιὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων καὶ προσπαθεῖ νὰ παραμποδίσει τὴν ἐπιτυχία τους. Πολὺ περισσότερο ὅταν τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι ὠραία καὶ συντελοῦν στὴν ψυχικὴ ἀνάτασι τῶν ἀνθρώπων. Τὸ 1956 ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν στερεῖται τῆς παρουσίας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Εὐτέρπης Ζιώγα, πού με ἡσυχὴ συνείδησι ἐκπλήρωσε τὴν ἀνθρώπινη πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλή. Τὸ ἔργο ὁμως ἔπρεπε νὰ συνεχιστεῖ. Ἀμέσως ἡ Ἐπιτροπὴ συμπληρώθηκε με τὴν Κυρίαν Ἐλένη Β. Κυπαρισσιάδη, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν χρόνων, μαζί με τὸν ἄνδρα της, τὸν Βάλαμο Κυπαρισσιάδη, συνέδραμαν καὶ βοήθησαν σημαντικὰ τὴν Ἐπιτροπὴ στὸ δύσκολο ἔργο της. Μαζί με τὸν ἄνδρα της ἡ Ἐλένη Κυπαρισσιάδου ἀφιερώνεται ἐξολοκλήρου στὴ συμπλήρωσι τοῦ ὠραίου ἔργου. Ὁ Κυπαρισσιάδης ἐντυπωσιάστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ καὶ ἐνθουσιάστηκε ἀπὸ τὴν τὴν προσπάθεια τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁρθῶς σκέφθηκε πὼς ὁ ναὸς αὐτὸς θὰ δείξει καλύτερα ἢ ἡ

ἀγιογράφηση ἀπὸ εἰδικούς ζωγράφους-ἀγιογράφους καλύψει ὁλόκληρο τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ. Ἡ ἀποψη τοῦ Κυπαρισσιάδη ὅτι ὁ ναὸς αὐτὸς πρέπει νὰ ἀποτελέσει ἓνα βυζαντινὸ στολίδι τῆς πόλης μας ἀποδείχτηκε ἀσφλῶς σωστή. Ἀφαιροῦνται ἀμέσως οἱ φορητὲς εἰκόνες ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ ἀρχίζει μιὰ ἐντονη δραστηριότητα γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν χρημάτων ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ἀγιογράφηση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ. Μὲ τὸ κῦρος ποὺ ὁ Κυπαρισσιάδης διαθέτει, τὶς γνωριμίες του καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ ἐμπνέει καθὼς καὶ μὲ τὴν δραστηριότητα ποὺ ἐπέδειξε ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν, συγκεντρώνεται σὲ σύντομο σχετικὰ χρονικὸ διάστημα ἓνα σεβαστὸ ποσὸ ποὺ διατίθεται γιὰ τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο συγκεντρώθηκε. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ τονιστεῖ πὼς ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν στὴν προσπάθειά της νὰ συγκεντρώσει χρήματα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση καὶ τὴν ἀγιογράφηση τοῦ ναοῦ βρῆκε πλήρη ἀνταπόκριση ἀπὸ τοὺς Σερραίους μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ τοὺς εἶχε ἐμπνεύσει. Ὁ Κυπαρισσιάδης ἐκμεταλλεύτηκε μιὰ ὥραία εὐκαιρία ποὺ τοῦ παρουσιάστηκε. Ὁ γνωστὸς λογοτέχνης καὶ ζωγράφος τῆς Θεσσαλονίκης Πεντζίκης ἐπισκέφτηκε ἐκεῖνες τὶς μέρες τὴν πόλη τῶν Σερρῶν. Μὲ φίλο του καὶ μὲ τὸν Κυπαρισσιάδη ἐπισκέφτηκε τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἔμεινε πολὺ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν προσπάθεια τῶν κυριῶν. Μὲ τὴν παράκληση τοῦ φίλου του καὶ τοῦ Κυπαρισσιάδη ὁ κ. Πετζίκης ἀνέλαβε νὰ παρακαλέσει τὸν καθηγητὴ τῆς ζωγραφικῆς στὸ Ἀμερικανικὸ Κολλέγιο «Ἀνατόλια» τῆς Θεσσαλονίκης κ. Γεώργιον Παραλῆ νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸν ναὸ καὶ νὰ ἐκφράσει τὴ γνώμη του καθηδηγώντας τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν στὴν προσπάθειά της γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἀγιογράφησης τοῦ ναοῦ. Πραγματικὰ ὁ Παραλῆς σὲ λίγες μέρες ἐπισκέπτεται τὶς Σέρρες, συναντᾶται μὲ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ναοῦ καὶ μὲ τὸν Κυπαρισσιάδη καὶ ἐπὶ τόπου ἐξετάζει τὸ θέμα τῆς ἀγιογράφησης τοῦ ναοῦ. Ὁ Παραλῆς ἐνθουσιάστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ καὶ συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν ὥραία προσπάθεια τῶν κυριῶν. Ἡ πρότασή του ἦταν σαφής. Ὁ ναὸς πρέπει ἐσωτερικὰ ν' ἀγιογραφηθεῖ καὶ πρότεινε ν' ἀγιογραφηθεῖ κατ' ἀντιγραφή ἔργων διασήμων ζωγράφων ποὺ βρίσκονται σὲ διάφορα παλιὰ Μοναστήρια. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ πάρει μορφή νεώτερου βυζαντινοῦ ναοῦ ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἡ πρόταση τοῦ Παραλῆ ἐγίνε δεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν, ἡ ὁποία τὸν παρεκάλεσε ν' ἀναλάβει τὴν ἀγιογράφηση καὶ νὰ ἐκλέξει τὰ ἔργα ποὺ θὰ ἀντιγράφονταν.

Τὸν ἴδιο χρόνο ἡ Ἐπιτροπὴ μὲ τὸν θάνατο τῆς Πηνελόπης Πολυμέρη συμπληρώνεται ἀπὸ τὴν Ἀρετὴ Κ. Νάσουτζικ, ποὺ μὲ πολὺ ζῆλο ἄρχισε νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν χρημάτων ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὴν ἀγιογράφηση τοῦ ναοῦ. Ὁ πρῶτος ἔρανος ἀπέδωσε ἓνα

πολὺ ἱκανοποιητικὸ ποσὸ ποὺ ἐνθουσίασε τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰ ἐνθάρρυνε στὴν τεράστια προσπάθειά της. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ μνημονεύσω τὴ συμβολὴ τοῦ Β. Κυπαρισσιάδου, ὁ ὁποῖος ἀσκώντας τὴν ἐπιρροή του καὶ κάνοντας χρῆσιν τῶν πολλῶν γνωριμιῶν του κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσει μὲ σημαντικὰ ποσὰ χρημάτων τὴ Ἐπιτροπὴ στὸ ἔργο τῆς ἀγιογράφησης τοῦ ναοῦ. Βέβαια πρῶτος στὸν ἔρανο ὁ Κυπαρισσιάδης καὶ ὁ κύκλος τῶν ἐκλεκτῶν φίλων του.

Σὲ νέα συνεννόηση τῆς Ἐπιτροπῆς μὲ τὸν Γ. Παραλῆ ἀποφασίζεται ἡ ἀγιογράφηση τοῦ ναοῦ καὶ ἀνατίθεται τὸ ἔργο στὸν κ. Παραλῆ, ὁ ὁποῖος προσλαμβάνει γιὰ συνεργάτη του τὸν ἐπίσης διακεκριμένο ἀγιογράφου Δημήτριον Κεντάκα. Τόσο ὁ Παραλῆς ὅσο καὶ ὁ Κεντάκας, πτυχιούχοι κι οἱ δυὸ τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, εἶναι ἀλήθεια πὼς ἐργάστηκαν μὲ θαυμάσια εὐσυνειδησία καὶ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια. Οἱ δυὸ αὐτοὶ διακεκριμένοι ζωγράφοι ἐπιμελήθηκαν τὴν ἀγιογράφηση τοῦ ναοῦ ἀπὸ Βυζαντινὰ ἔργα ποὺ βρίσκονται σὲ διάφορους ναοὺς καὶ μοναστήρια. Οἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ἀντίγραφα ἔργων ποὺ ὑπάρχουν στὸ ναὸ τοῦ Πρωτάτου Ἁγίου Ὁρους (ἔργα ζωγράφου Πανσέληνου), στὴ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ Λεβαδείας (ἔργα ἀγνωστων Βυζαντινῶν ἀγιογράφων), στὴν περίφημη γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Τέχνη τῆς Μονῆ τοῦ Δαφνίου Ἀττικῆς, στὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἄλλων Μονῶν καὶ Βυζαντινῶν Ναῶν. Εἰδικότερα ὀφείλω νὰ διευκρινήσω πὼς ἡ θαυμάσια Βυζαντινὴ σύνθεση ποὺ παριστάνει τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου εἶναι ἀπὸ τὴ Μονὴ τοῦ Δαφνίου Ἀττικῆς. Οἱ ὠραῖαι ἀγιογραφίαι τῆς Γέννησης καὶ τῆς Βάπτισης εἶναι ἀπὸ τὴ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ Λεβαδείας. Οἱ Εὐαγγελιστῆς, ὁ Ἀναπεσῶν, ὁ Νιπτήρας, ἡ Βαϊφόρος, ἡ Προσευχὴ στὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν, ἡ Ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ, ἔργα πραγματικὰ ἐξαιρετικῆς τέχνης, εἶναι ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἶναι πολὺ ὠραῖα ἀντίγραφα ἀπὸ τὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Οἱ Σερραῖοι Ἅγιοι δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ λείπουν. Μὲ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ἀκούραστου ἐργάτη κάθε εὐγενικῆς ιδέας Β. Κυπαρισσιάδου, ποὺ τόσο μόχθησε γιὰ νὰ συγκεντρώσει χρήματα γιὰ τὴν ἀγιογράφηση τοῦ ὠραίου ναοῦ ποὺ ἔχομε σήμερον στὴν πόλιν μας, ἔγιναν οἱ ἀγιογραφίαι τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομίτου — ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτῆς τῆς περίφημης Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν — καὶ τοῦ Ἁγίου Νικήτα. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν ὀφείλω νὰ σημειώσω, γιὰ νὰ ξέρουν οἱ νεώτεροι, πὼς τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν τὸν βίον, τὴν πολιτείαν καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Νικήτα, ποὺ μορτύρησε στὴς Σέρρες, καθὼς καὶ τὴν εἰκόνα του ἀνακάλυψε στὴν Ἱερῇ Ρωσικῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὁ ἐρευνητῆς τῆς ἱστορίας τῶν Σερρῶν Δημοσθένης Μέλ-

φος, πού τύπωσε καί σχετικό βιβλίο¹⁹. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά σημειώσω πὼς τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Δημοσθένη Μέλφου ἀποτελεῖ συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν Σερρῶν, καί ἰδιαίτερα συμβολὴ στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῶν Σερρῶν, γιατί πληροφοροῦνται οἱ Σερραῖοι στοιχεῖα γιὰ τὸν Πολιοῦχον Ἅγιό τους. Φανερώνει ἀκόμα τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Σερραίων καί τὴν πίστη τους στὸν Χριστιανισμό.

Ἡ ὥραία ἀγιογράφηση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔγινε μέ τὴν εὐγενικὴ καί ἀκούραστη φροντίδα τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κυριῶν τοῦ Ναοῦ καί τοῦ Β. Κυπαρισσιάδη. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πραγματικὰ ἔφεραν σὰ καλὸ τέλος μιὰ καταπληκτικὴ προσπάθεια. Μὲ ἀκατάβλητη θέληση κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν χρήματα ἀπὸ τὸν εὐγενῆ καί φιλόθρησκο Σερραϊκὸ λαό, νὰ βροῦν ὀγδόντα περίπου δωρητὲς Σερραίους, ἀριθμὸς ὄχι εὐκαταφρόνητος—νὰ ἐξασφαλίσουν χρήματα ἀπὸ διάφορες πηγές, ὅπως ἀπὸ τὸν Τουρισμὸ δρχ. 5.000, ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Λαχεῖα δρχ. 15.000, ἀπὸ τὸν Κώστα Νάσουτζικ δρχ. 15.000. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς οἱ συντοπίτες μας Βουλευτὲς Ν. Ἰντζῆς καί Ἀθ. Μητακίδης πάντα πρόθυμοι συμπαραστάθηκαν στὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς καί μέ εἰλικρινῆς ἐνδιαφέρο βοήθησαν τὴν ὥραία προσπάθειά της. Ἀξίζουν ἐπίσης κάθε τιμῆς οἱ γνωστοὶ καί ἄγνωστοι Σερραῖοι, πού μέ προθυμία συνέδραμαν τὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς, ἔργο ἐπίμοχθο καί ἀσυνήθιστο γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, γιὰ νὰ ἔχει σήμερα ἡ πολύπαθη καί μαρτυρικὴ πόλη μας ἕναν θαυμάσιο Βυζαντινὸ Ναό. Ἀξίζουν ἀκόμα θερμὰ συγχαρητήρια καί ἔπαινος στὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ναοῦ—πού μέ τὸ θάνατο τῆς Μαρίας Μαρούλη συμπληρώθηκε ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 1962 μέ τὴν Μάρθα Ἀθ. Μητακίδη—καί στὸν ἀκούραστο φιλότεχνο γιατρὸ Β. Κυπαρισσιάδη, πού συνέλαβε τὴν ἰδέα τῆς ἀγιογράφησης τοῦ Ναοῦ, γιὰ τοὺς κόπους τους, τὴν ἀδάμαστη θέλησή τους, τὴν εὐγενικὴ τους προσπάθεια, τὸν ἔνθεο ζῆλο τους καί τὴν ἀνιδιοτέλειά τους. Σπάνια συναντᾶ κανεῖς τέτοιους ἀκούραστους ἀνθρώπους, πού ἡ ἐπιτέλεση ἑνὸς ὥραίου ἔργου ν' ἀποτελεῖ σκοπὸ καί πάθος τῆς ζωῆς τους, καθημερινὴ τους φροντίδα καί σκέψη.

Ὁ ὥραῖος αὐτὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πού ἀποτελεῖ στολίδι γιὰ τὶς Σέρρες, ὀφείλετε στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία κι ἀποτελεῖ τρανὴ ἀπόδειξη τῆς ἀξίας της καί τῆς σημασίας της. Αὐτὴ ἀξιοποιεῖ ὅσα παραμένουν παραμελημένα κι ἐγκαταλελειμένα. Φανερώνει ἀκόμη τί μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει μιὰ θερμοουργὴ πίστη, ὅταν συνταιριάζεται ἀπὸ καλαισθητικὴ ἀντίληψη, ἀπὸ σωστὴ ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων. Γιατί μποροῦσε

19. Δημοσθένη Ν. Μέλφου : «Ὁ Ἅγιος Νικήτας τῶν Σερρῶν». Σέρραι 1940. Τύποις ἡμερησίου «Ἡ Πρόοδος» Σερρῶν.

νά ὑπῆρχε ἓνα ἀπλό ἐκκλησάκι, πού νά ἱκανοποιοῦσε τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Τώρα ἔχομε ἓνα πραγματικὸ στολίδι, με ὠραίες ἀγιογραφίες*, πού τὸ ὀφείλουμε στὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Κυριῶν καὶ στὸν Κυπαρισσιάδη. Χρειαζόνται ὅμως ἀκόμα νά γίνουν πολλὰ γύρω ἀπὸ τὸ ναὸ γιὰ ν' ἀποκτήσει περισσότερο ἐνδιαφέρον τὸ τοπίο καὶ νά προσελκύσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν τουριστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συμπολιτῶν. Χρειαζεται νά καλοπιστεῖ ὁ γύρω χῶρος, νά στρωθεῖ ἡ αὐλὴ τοῦ ναοῦ με ὠραῖα βοτσαλάκια, νά τοποθετηθοῦν παγκάκια. Νά ἀσφαλτοστρωθεῖ τὸ μικρὸ τμήμα πού ἀπέχει ἀπὸ τὸν κύριον δρόμον τοῦ Κουλαῖ καὶ ὀδηγεῖ στὸ ναὸ. Τὸ δασύλιον τοῦ Κουλαῖ, πού ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸ πνεύμονα τῆς πόλης μας, πρέπει ν' ἀποκτήσει δρόμους δικούς του καὶ νά τοποθετηθεῖ φύλακας, ὅπως ἐπίσης χρειάζεται ὁ ναὸς ἓνα μόνικον νεωκόρον, ὥστε τὸ ἐκκλησάκι νά εἶναι ὅλη τὴν ἡμέραν στὴ διάθεσιν τῶν προσκυνητῶν Σερραίων καὶ ἐπισκεπτῶν. Ἔτσι ὁ μικρὸς ναὸς με τὶς ὠραίας ἀγιογραφίες του θά γίνῃ γνωστὸς σ' ὅλους καὶ προσιτός, γιὰ νά ἀποτελεῖ μιὰ ἀπόδειξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς εὐαισθησίας τῶν Σερραίων.

Κατέβηκα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον μαζί με τὸν ἀγαπητό μου φίλον θαμπωμένον ἀπὸ τὴν ὀμορφίαν πού ἀντίκρυσεν. Εἶναι κάτι πού δὲν τὸ συναντᾷς εὐκόλως σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλιν. Ὅπως κατεβαίναμε ὁ Κυπαρισσιάδης μοῦ ἔδειξε, κάτω ἀπὸ τὸν τεῖχος τοῦ Γυμνασίου Θελέων, πρὸς τὸ ἀνατολικὸ μέρος τὸ Οἰκοτροφεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρών, τὸ ὁποῖον λειτούργησεν μόνον ἓνα χρόνον. Προχωρώντας μοῦ ἔδειξε κοντὰ στὴν παλιὰ Μητρόπολιν στὸ βορεινὸ μέρος τὸ παλιὸ Γυμνάσιον Σερρών, ἀπὸ τὰ παλαιότερα Γυμνάσια τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ, καὶ πού συντηροῦσεν ἡ περίφημη γιὰ τὴν ἔθνικὴν τῆς δραστηριότητα Ἑλληνικὴ Κοινότης Σερρών²⁰. Κοντὰ στὸ παλιὸ Γυμνάσιον Σερρών καὶ πιὸ δυτικὰ ἀπ' αὐτὸ βρισκόνταν τὸ Νηπιαγωγεῖον Σερρών καὶ πιὸ δυτικὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ περίφημον γιὰ τὴν δράσιν του τὴν ἔθνικὴν καὶ μορφωτικὴν παρθεναγωγεῖον «Γρηγοριάς», πού εἶχε ἀνεγερθεῖ με χρήματα

20. Ἀποτελεῖ πραγματικὰ μεγάλη ἔλλειψιν γιὰ τὴν τοπικὴν μας ἱστορίαν ἡ ἀπώλεια τῶν ἀρχείων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρών. Τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ θά φώτιζαν ἐπαρκῶς πολλὰ σημεῖα τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας στὶς Σέρρες καὶ θά μᾶς ἔδιναν μιὰ πλήρη εἰκόνα τῆς ἔθνικῆς δραστηριότητος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρών.

* Βλέπε εἰκόνες καὶ λεπτομέρειες τοιχογραφιῶν, στὴ συνέχεια.

τοῦ τοπικοῦ μεγάλου εὐεργέτη Γρηγορίου Ρακιντζή²¹. Ἄλλ' ὅλ' αὐτὰ κήκαν στὴν πυρκαϊὰ πού ἔβαλαν οἱ Βούλγαροι, φεύγοντας ἀπὸ τὴν Σέρρες, τὸ 1913. Θὰ πρέπει ἀκόμα νὰ σημειώσω πὼς στὸν συνοικισμό τῆς Καλλιθέας ὑψώνονται τὰ ἐρείπια τοῦ παλιοῦ ὑδραγωγείου τῶν Σερρῶν.

Τὸν μικρὸ αὐτὸν ἱστορικὸ περίπατο τοῦ 1962 τὸν χρεωστῶ στὸν ἀγαπητὸν μου φίλο Βάλσαμο Κυπαρισσιάδη, μὲ τὸν ὁποῖο μὲ συνδέει στενὴ φιλία καὶ πραγματικὴ ἀγάπη. Γιαυτὸ τοῦ ἀφιερώνω τιμητικὰ τὴν παροῦσα μου ἀναφορὰ στὴν γενικὴ προσφορά του καὶ χαίρω γιατί σήμερα, εἴκοσι χρόνια ἀργότερα, ξαναβλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας καὶ διασώζει ἔτσι ἱστορικὲς πληροφορίες πού πιθανὸ ἄλλοι περισσότεροι εἰδικοί θὰ ἀξιοποιήσουν καλύτερα γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν πληρέστερη γνωριμιὰ τῆς ἀγαπημένης μου πόλης τῶν Σερρῶν.

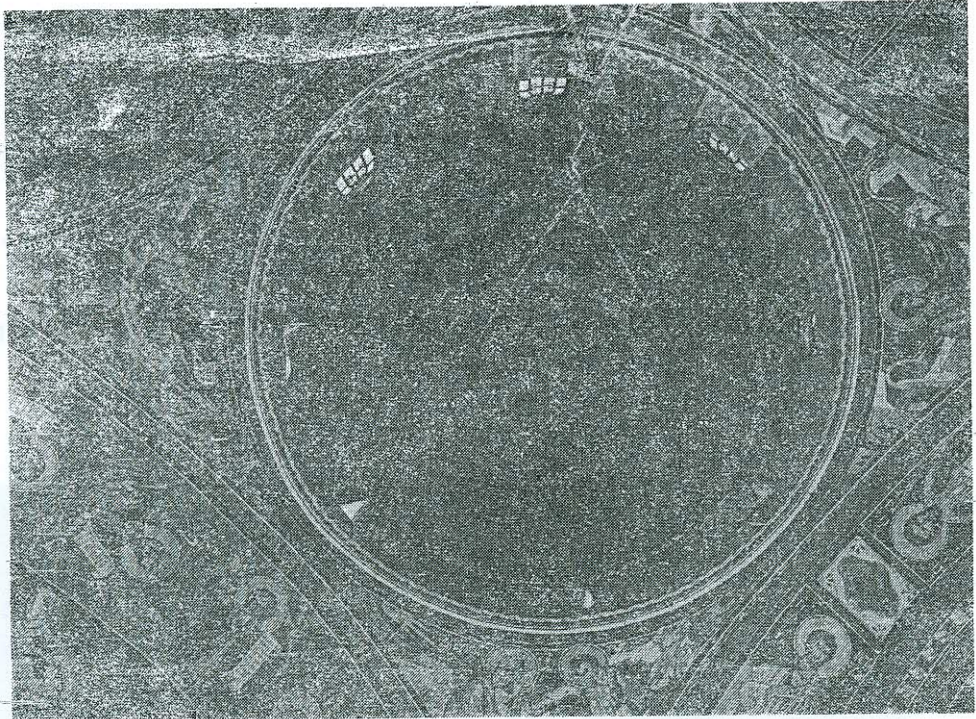
21. Γιὰ τὸν Γρηγόριον Ρακιντζή καὶ τὴ «Γρηγοριάδα» ἐκτὸς ἀπ' ὅσα ἀναφέρει ὁ βιογράφος του ἱστορικὸς τῶν Σερρῶν Εὐάγγελος Στράτης, βλ. Ἀθανασίου Γιομπλάκη : «Γρηγόριος Κωνσταντίνου ὁ Ρακιντζῆς 1834 – 1906. Ὁ Μέγας Εὐεργέτης τῆς Παιδείας ἐν τῇ πόλει τῶν Σερρῶν», Σέρραι 1973 καὶ Πέτρου Θ. Πέννα : «Ἱστορία τῶν Σερρῶν», ἔκδ. β' τοῦ 1966, σελ. 300-302.

ΕΙΚΟΝΕΣ

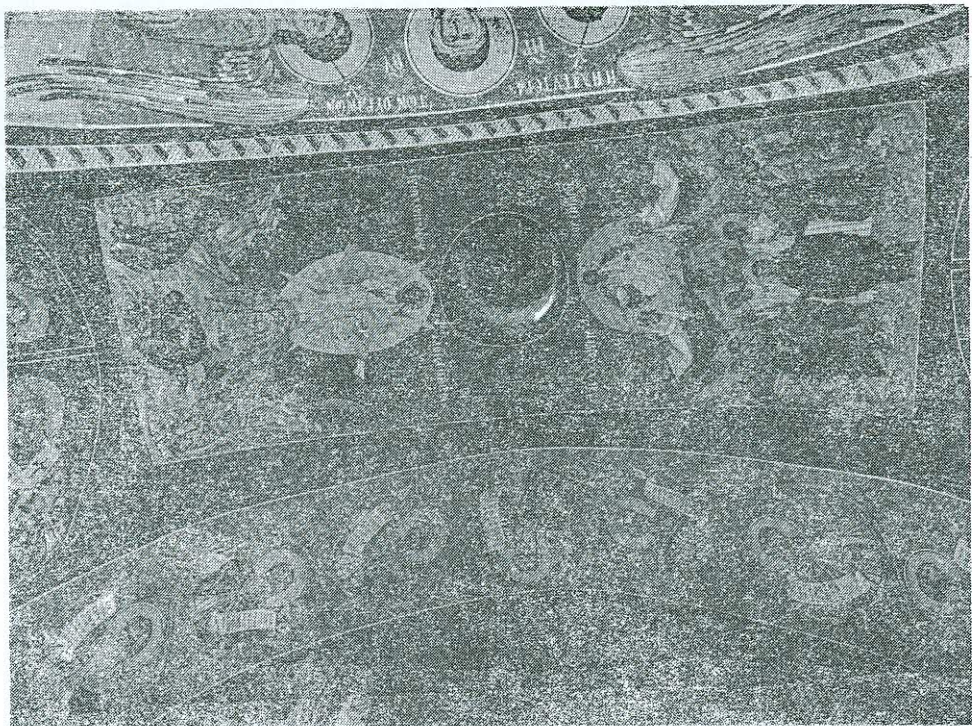
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΙΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ

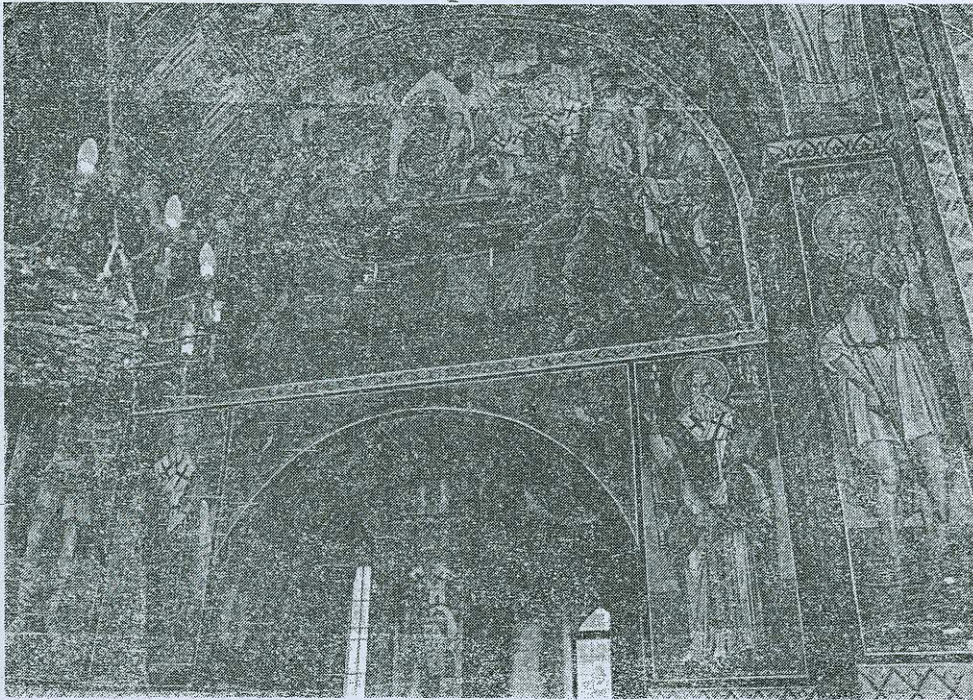
Τὸ τέμπλο μετὰ τῆς Πλατυτέρας
(ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος)

Ὁ κεντρικὸς τροῦλος τοῦ Ναοῦ
(ὁ Παντοκράτορας)

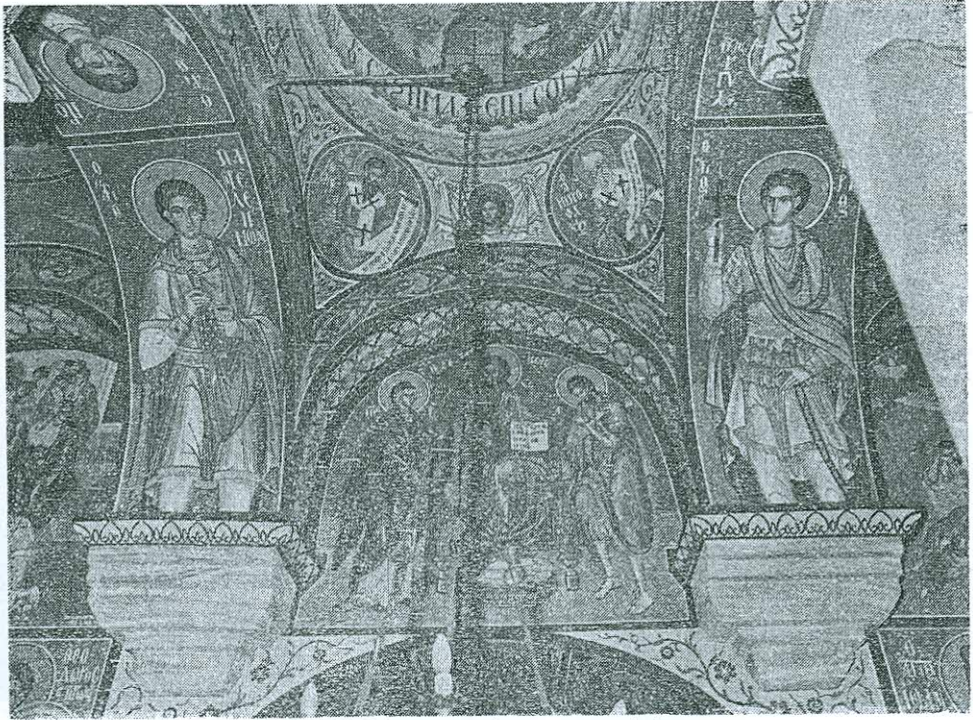
Τοιχογραφία (Λεπτομέρεια)

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου (τοιχογραφία)

Ἡ Γέννησις (τοιχογραφία)

Ἡ Βάπτιση (τοιχογραφία)

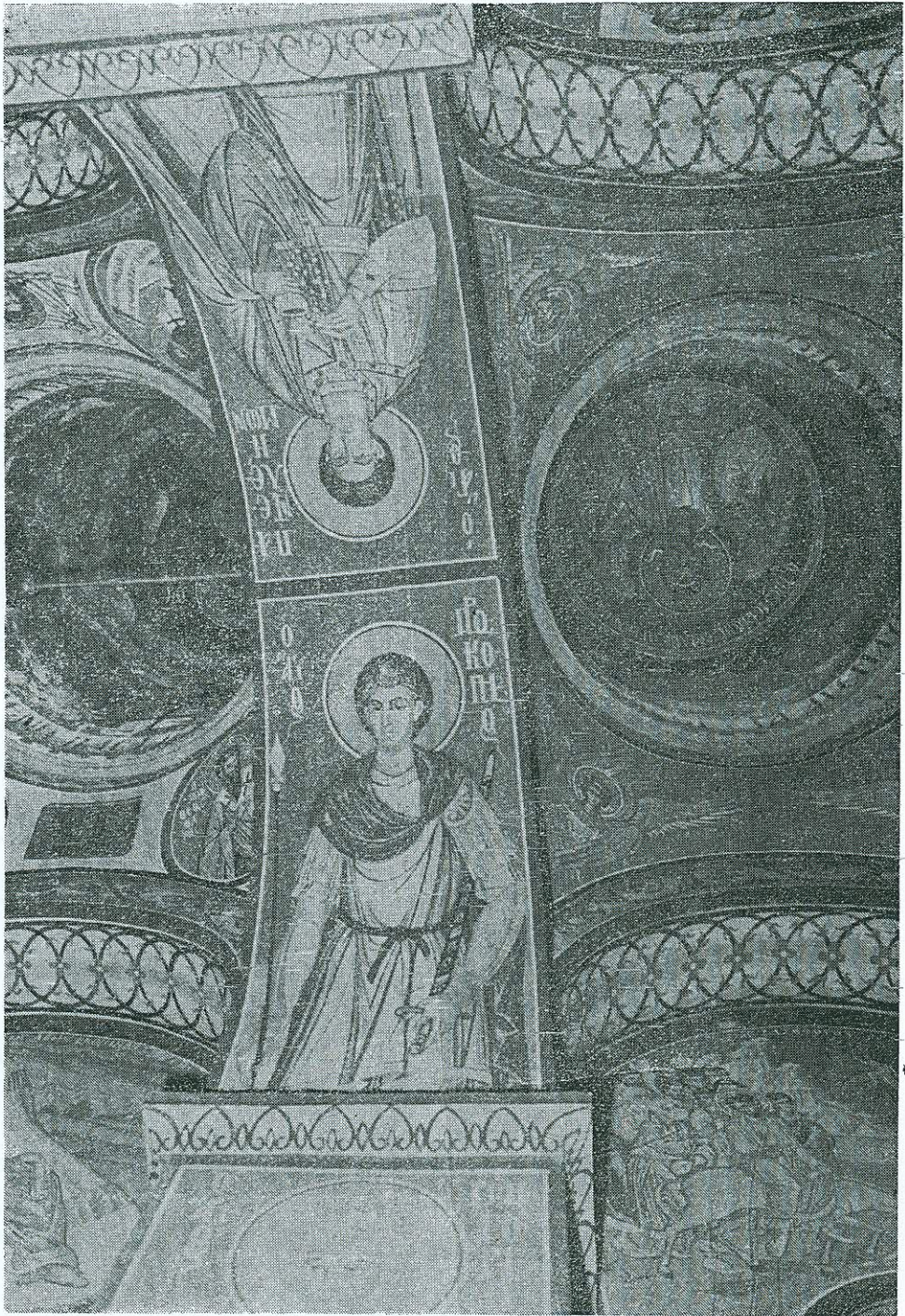
Πρόναος (Λεπτιμέρεια - Τοιχογραφία)

Τοιχογραφία ἀπὸ τὸν τροῦλο τοῦ πρόναου

Τοιχογραφία ἀπὸ τὸν τροῦλον τοῦ πρόναου

Τοιχογραφία (Λεπτομέρεια)